

Fenny Heemskerk was vroeger niet dol op schaken

Hebben vrouwen geduld om dit spel te leren.

Wie zou het achter haar zoeken, dat ze van 1938 tot 1959 Nederlands kampioene schaken bij de dames was? In haar prille jeugd leek het er niet op, dat Fenny Heemskerk uit Amersfoort

Het nog eens zo ver zou brengen. Haar vader, die haar gewillige leermeester was, moest haar – figuurlijk gesproken – bij het schaakspel slepen. Hij was het, die tenslotte toch de juiste snaar wist te treffen om zijn dochter de liefde voor schaken bij te brengen. Tijdens vele nationale en internationale toernooien was vader Heemskerk de morele steun voor zijn dochter, die enkele malen – tot nu toe als enige Nederlandse deelneemster – aan de wereldkampioenschappen schaken voor dames mocht meedoen.

Huiselijk leven voor de sport

“Ik ben in Amsterdam geboren ‘vertelt mevrouw Fenny Heemskerk ‘41’, die een dochter Fenny jr. 20 heeft en al 21 jaar in Amersfoort woont. Mijn vader heeft er altijd plezier in gehad mij iets te leren Voor ik naar school ging leerde hij mij van alles, zoals lezen en rekenen.

En later – ik was misschien elf jaar – begon hij me schaken te leren.

Biljarten en schaken:

dat waren zijn hobbys. Maar ik voelde meer voor buitenspelen en ik was dan ook dolgelukkig

als de winkelbel ging – we hadden een bloemenwinkel – en ik kon hem smeren.... Dan riep ik

nog vlug, dat ik later het spel zou uitspelen, maar ik bereikte ermee, dat vader kwaad werd

en zei, dat hij moeder wel zou leren schaken. Dat heeft hij toen maar gedaan ook”

Oma Heemskerk (67), die nog altijd intensief met haar dochter meeleeft, leerde schaken

maar werd later toch overtroefd door de energieke Fenny, die weer aan haar dochter Fenny

schaken ging leren. Maar al bracht deze dochter het aardig ver – het toneel eist haar aandacht meer op!

Fenny Heemskerk lag ziek juist toen Euwe en Aljechin in 1935 hun beroemd geworden match tegen elkaar speelden. Vader Heemskerk ging met zijn dochter de partijen naspelen

en van die tijd af werd Fenny Heemskerk zo geboeid door het schaakspel, dat het haar nooit

meer heeft losgelaten.

We moeten er wel aan toevoegen dat Fenny altijd heel verstandig is gebleven en haar sportieve activiteit nooit heeft laten voorgaan, maar alle

aandacht heeft besteed aan de huiselijke omstandigheden, waarbij het eindexamen Handelsschool van Fenny jr. als voorbeeld kan worden genoemd. Moeder Fenny vond namelijk, dat zij in die examendagen thuis hoorde te zijn en niet bij de wereldkampioenschappen, die het dus zonder de Nederlandse deelneemster Fenny Heemskerk moesten stellen!

"Hummel" won

Het kan zijn, dat Fenny op 15-jarige leeftijd uit verveling aan de schaaksport begon, maar zij nam die toch wel heel serieus op, studeerde ijverig in boeken en speelde vele schaakpartijen na. Haar vader had zijn kans gekregen en benutte die goed.!

"In 1935 werd in Amsterdam een dameskampioenschap uitgeschreven", herinnert Fenny Heemskerk zich alsof het gisteren was "Het was de eerste keer in Amsterdam; in andere steden was een enkele maal een wedstrijd voor dames gehouden en internationaal begon de schaaksport voor de vrouwen er langzamerhand aan te komen. Met een vriendin ging ik er heen. Ik won mijn eerste partij, ook al had men aan mijn tegenspeelster – een onderwijzeres gezegd, dat ze het wel zou winnen. Omdat ze tegen zo'n "hummel" moest spelen"

Van die dag af ging het met Fenny Heemskerk bergopwaarts in het schaken. Haar volledige concentratie, die zij bij alles wat zij onderneemt aan de dag legt, doet haar de mensen om zich heen vergeten, waardoor zij alleen nog maar haar schaakbord voor zich ziet.

In 1937 werd zij kampioene van Amsterdam en bovendien kampioene van Nederland, in welk laatste kampioenschap, dat tegenwoordig eenmaal in de twee jaar wordt gehouden, de jeugdige schaakspeelster natuurlijk ook een kansje mocht wagen.

In 1938 verloor zij haar nationale titel aan mevrouw Roodzant, om deze in 1939 terug te winnen en te behouden tot 1960, toen mevrouw Vreeken uit Vlaardingen haar onttroonde.

Binnenkort hoopt mevrouw Heemskerk revanche te kunnen nemen. Toch vindt zij het ook wel weer eens rustig: nu hoeft ze geen titel te verdedigen; ze kan niets verliezen, maar wel iets (terug) winnen.

Tot in Moskou

Tijdens de tweede wereldoorlog kwam de schaaksport op de achtergrond, om na 1945 in verhoogde mate naar voren te komen, ook wat de dames betreft. In 1949 werd het wereldkampioenschap schaken voor vrouwen georganiseerd. Dit vond in Moskou plaats.

Fenny Heemskerk bracht het daar tot de helft: van de zestien deelneemsters werd zij achtste.

Daarna werd door de internationale schaakbond een wet ontworpen: ieder deelnemend land zou voortaan twee deelneemsters naar het "zonetoernooi" kunnen zenden, waarna de eerste drie uit dat toernooi het recht kregen, aan het

kandidatentoernooi deel te nemen. En wie dat wint, mag de wereldkampioenen uitdagen!

"In 1951 deed ik mee aan het zonetoernooi in Venetië, gaat mevrouw Heemskerk verder. "Daar won ik en ik werd in 1952 tweede in Moskou in het kandidatentoernooi". Door huiselijke omstandigheden kwam er daarna enkele jaren niet veel van schaken, maar in 1955

Weerde Fenny zich weer dapper: in Moskou werd zij 9^e in het kandidatentoernooi. Wat de wereldkampioenschappen betreft was dat tot nog toe haar laatste deelneming.

Vanzelfsprekend beperkte het schaken van mevrouw Heemskerk zich niet tot die enkele weken spelen in het internationale toernooi. Ook in Nederland zelf speelde mevrouw Heemskerk menig partijtje. Over de Nederlandse kampioenschappen hadden we het al, maar er waren ook plaatselijke of in ander verband georganiseerde wedstrijden, waarvoor mevrouw Heemskerk uitnodigingen kreeg. Het Hoogoventoernooi, dat 10 dagen duurt, is een jaarlijks in januari terugkerend evenement, waar zij als het maar even kan, aan meedoet.

Als was het alleen maar om de gezellige sfeer en het gezellige onderdak, reeds zes jaar bij dezelfde familie! Dit jaar werd mevrouw Heemskerk bij de dames tweede, met 7.5 punt uit

8 wedstrijden. Het toernooi telt altijd meer dan honderd deelnemers, die zich kunnen scharen

In hun eigen klasse, zoals de hoofdklasse de 1^e, 2^e en 3^e klasse. De grootmeesters en meesters

Geven aan dit toernooi een bepaald cachet.

Fenny Heemskerk heeft verder al vele simultaanwedstrijden gespeeld, zoals kortgeleden in

Enschede, waar zij van de 16 wedstrijden 10 gewonnen partijen mocht boeken; 5 partijen verloor zij en 1 partij werd remise. Zo'n

simultaanwedstrijd (merendeels tegen mannen) is heus niet zo eenvoudig!

Flinke trofeenkast

Het is bij dit alles geen wonder, dat er in de Amerfoortse woning vele huishoudelijke voorwerpen (zoals vazen) te vinden zijn , die getuigen van overwinningen op het schaakbord, terwijl een flinke trofeeënkast bakers, vaantjes,medailles en

zelfgekochte bijzondere schaakstukken herbergt.

"Het liefst speel ik met de internationaal bekende Stauntonschaakstukken ", vertelt mevrouw Heemskerk. "Een enkele keer wordt er wel eens met andere stukken gespeeld, maar dat vind ik lastig. Ik ben er wel eens lelijk door afgeleid". Tijdnoed speelt haar ook wel eens parten:

De toegestane tijd van drie minuten voor iedere zet vindt zij wel eens wat kort. Maar in internationale toernooien krijg je meer tijd: 40 of 45 zetten in 2,5 uur; dat is prettiger.

Te weinig vrouwen

"Hoewel door de propaganda waarde van de match Euwe-Aljechin de Koninklijke Nederlandse Schaakbond vele leden won, zijn er nog altijd te weinig schakende vrouwen", oordeelt onze gastvrouw, die het aantal schaaksters in de loop der jaren wel aardig zag groeien. Toch zit zij vaak tegenover mannelijke tegenstandsters; ook bij simultaanwedstrijden overheersen deze. Een enkele maal zijn er speciale damestoernooien, waarbij moeder Heemskerk soms tegenover haar 20 jarige dochter komt te zitten.....

Zij hoopt dan zo dat haar dochter goed speelt en dat lukt de jonge Fenny soms al heel aardig.

"Misschien hebben de vrouwen te weinig geduld om goed te leren schaken?" vraagt Fenny zich af. "De mannen zijn in bijna iedere sport onze meerdere en ik geloof, dat een natuurlijke eigenschap is, die de mannen ook in de schaaksport doet winnen. De mannen houden vaak van studeren en gunnen zich 's avonds de tijd om een boek over de schaaksport door te nemen, terwijl de vrouw zich dan liever aan haar huiselijke sfeer geeft".

Al is Fenny een favoriet bij de dames – juist omdat zij de mannen haar "meerderen" acht, kan zij vooral van het eerste tiental van haar schaakvereniging nog veel leren.

Ook in het buitenland zijn sterke vrouwelijke spelers. Dat ondervindt onze Fenny tijdens internationale toernooien, waarbij vooral de Russische, Roemeense en Joegoslavische dames een goed figuur slaan. Deze krijgen echter een aparte training; de sport wordt achter het "IJzeren gordijn" nu eenmaal intensiever aangepakt dan elders.

"Belangrijker dan de hele schaaksport vind ik het internationale contact, dat er tussen alle

deelneemsters ontstaat", gaat mevrouw Heemskerk door. "Vooral omstreeks de jaarwisseling

is er een enorm schriftelijk contact, terwijl vakanties vaak bij elkaar worden doorgebracht.

Ook op de kinderen gaat deze gezellige band over. Zo is mijn dochter met haar verloofde

diverse malen bij de Franse en Engelse kampioene op bezoek geweest".

Uit alles blijkt, dat Fenny de schaaksport heel erg mooi vindt, maar dat zij meer waarde hecht

aan een prettige huiselijke en internationale band.

Markt

't Was eigenlijk maar heel toevallig, dat onze afspraak met mevrouw Heemskerk meteen

gemaakt kon worden, want stilzitten en thuis-zijn komt bij haar weinig voor; haar dagelijks bezoek aan de markt is namelijk haar beroep! Vier dagen in de week kunnen we Fenny in een marktkraam voor woningtextiel vinden. Zij stuurt haar voorraden naar de markt in Amersfoort, Hilversum, Haarlem en Utrecht. De vrachtrijder levert de goederen in de plaats van bestemming af en mevrouw Heemskerk pakt haar waren uit. Zij reist met de trein en moet – om tijdig haar stand in orde te hebben- meestal om 7 uur 's morgens de deur al uit.

(artikel uit de Gooi- & Eemlander van 14 juni 1961)